

Душан Никодијевић
Народна библиотека Србије
Београд
dusan.nikodijevic@nb.rs

УДК: 091:027.54/497]
DOI: 10.7251/BSCSR1405228N

РУКОПИСИ У ТЕОРИЈИ И ПРАКСИ НАЦИОНАЛНИХ БИБЛИОТЕКА НА ПРОСТОРУ БИВШЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Сажетак: Место некњижне грађе и рукописа у библиотекама је од изузетног значаја и на неки начин репрезентује саме библиотеке. Карактер рукописа ствара највише потешкоћа приликом обраде, јер је он дефинисан и као библиотечка и као архивска грађа. Посебно се обрађују млађи, односно нововековни рукописи књижевника, научника, политичара, као и разних установа из 19. и 20. века, од оних средњовековних. У раду је приказано како су рукописи регулисани у законима и прописима држава насталих на просторима бивше Југославије, који се односе на област библиотекарства, са циљем да се укажу разлике, сличности и начини на који су они дефинисани у појединим државама. Положај рукописа у наведеним културним институцијама се прати са аспекта позитивних правних норми, а у прошлост се иде само онолико колико је потребно да се нагласе евентуални различити путеви због слома бивше заједничке домовине. У другом делу је представљен начин обраде и презентације млађих рукописа у свакој националној библиотеци понаособ. Циљ рада је да компаративном методом покуша да изнесе сличности и разлике рада на истој грађи које обављају националне библиотеке земаља бивше Југославије, како би се створила основа на којој би се евентуално дошло до систематичније и утемељеније методологије обраде млађих рукописа. На крају се истиче неопходност чвршће сарадње националних институција културе у свим државама бивше Југославије, јер делимо културну баштину која је у многим елементима заједничка.

Кључне речи: националне библиотеке, рукописи, библиотечко законодавство.

Библиотеке су за просечног човека 20. века, представљале зграде или просторије у школама или факултетима где се држе разне књиге, а библиотекарима су се сматрале

особе којима је основна дужност да те књиге прослеђују корисницима и евидентирају када их треба вратити. Крајем прошлог века, са експанзијом информационе технологије, наведени стереотип се постепено превазилази, па тако у јавност продире чињеница да библиотека 21. века постаје систем за пружање обиља информација и услуга о низу области. По правилу, центар тог система у свакој држави представља национална библиотека. Место некњижне грађе у националним библиотекама је од изузетног значаја и она репрезентује колико саме библиотеке, толико и круцијални део културне баштине једне државе, односно народа.

У овом раду ћемо се бавити статусом млађих, односно нововековних рукописа (19. и 20. век) у националним библиотекама на подручју бивше Југославије. Циљ рада је да компаративном методом покуша да изнесе сличности и разлике дефинисања и рада на истој грађи које обављају националне библиотеке земаља бивше Југославије, како би се створила основа на којој би се евентуално дошло до систематичније и утемељеније методологије обраде млађих рукописа. Десанка Стаматовић наводи да је Законом о културним добрима¹ регулисан рад архива, библиотека и музеја у погледу врсте културних добара које сакупљају, чувају и штите, односно да су доста прецизно одређене делатности и грађа, односно предмети, који се прикупљају у овим институцијама. «Чврста граница између фондова које формирају ове три институције² не постоји, али је пракса наметнула да изворни материјал припада архивима, штампани библиотекама, а ликовни музејима.»³ Овај проб-

¹ Д. Стаматовић, Методско упутство за формирање и вођење завичајних фондова у општинским народним библиотекама. Глас библиотеке, 11, 2004, стр. 15-40. Службени гласник Републике Србије, 1994, бр. 71, стр. 116-119 (II глава, чл. 19-22; 23-27).

² Мисли се на архиве, музеје и библиотеке (прим. аутора).

³ Д. Стаматовић, Методско упутство за формирање и вођење завичајних фондова у општинским народним библиотекама. Глас библиотеке, 11, 2004, стр. 20.

лем непостојања чврсте границе нарочито долази до изражаја приликом дефинисања статуса и обраде рукописа у поменутиим институцијама. Наиме, у већини рукописних заоставштина, као и међу рукописима из легата, имамо и изворни (грађа настала као рад појединаца или институција, било у писаном или штампаном облику) и штампани (публикације са исправкама аутора или са његовим коментаром, затим исечци из штампе и др.) и ликовни (цртежи) материјал. Поред овога, често се налази документациони материјал, плакати, фотографије, разгледнице, личне исправе, сведочанства, потврде, итд. Оваква разноврсност грађе намеће велике потешкоће обрађивачу, јер се оне тешко могу да се уклопе у постојеће библиотечке стандарде, нарочито ако се разна грађа треба обрадити и представити као део једне целине, односно као заоставштина или легат. То је и разлог што «проблем у вези с обрадом ове врсте грађе траје недопустиво дуго јер још увек, за разлику од осталих врста грађе, није урађен међународно признат стандард за обраду. Парадоксално, урађени су стандарди за најновије облике као што су електронски ресурси, а за грађу која је првобитно настала тога још нема.»⁴

У раду смо се већином ослонили на информације које на својим званичним сајтовима пружају институције културе (првенствено библиотеке), министарства културе, као и професионална удружења из области културе (удружења библиотекара) на простору бивше Југославије. Рукописи су скоро у свим законима и прописима везаним за библиотекарство у поменутиим државама децидно наведени као једна од врста библиотечке грађе. Тако се у Закону о библиотечно-информационој делатности Републике Србије наводи да библиотечно-информациону грађу (која је дефинисана као информациони извор у којима су на било који начин забележене информације, и то на различитим мате-

⁴ Д. Вукићевић, Завичајни фондови, Београд, 2011, стр. 64.

ријалима и медијима) чине: књиге, рукописи, брошуре, сепарати, серијске публикације, музичка дела, картографска грађа, каталози, рукописи, брошуре, сепарати, серијске публикације, музичка дела, картографска грађа, каталози, календари, умножени уметнички и сценски програми, фотографије, албуми, разгледнице и цртежи, просторни и други планови, гравире, плакати и друга ликовна и графичка грађа, леци, огласи и саопштења, звучни и видео записи у било ком облику (изузев на филмској траци), електронске публикације дистрибуиране на физичким носачима и електронске публикације дистрибуиране на Интернету, садржај интернет домена Републике Србије, комбиноване и мултимедијалне публикације, рачунарски програми у јавној употреби и друге публикације⁵. Иако се само на основу редоследа којим су наведе различите врсте библиотечке грађе не може извући закључак о значају сваке појединачне врсте (питање је да ли такво нешто потребно или је уопште могуће објективно проучити), сама чињеница да се рукописи наводе на другом месту, одмах иза основног библиотечког медија – књиге, говори о томе какав је њихов статус у очима законодавца, који су законе доносили на основу нацрта донетих од стране врхунских библиотечких стручњака. Наравно да се овде мисли на све врсте рукописа и да се они овде не ограничавају на период који ми обрађујемо, али то ничим не утиче на напред изнесу тврдњу.

У Словенији нису детаљно набројене врсте библиотечке грађе, већ је наведено да су то «објављени штампани, звучни, сликовни, електронски или на други урађени записи, које сакупљају и јавности посредују библиотеке и да су намењени за потребе културе, образовања, истраживања и

⁵ Закон о библиотечко-информационој делатности Републике Србије, Службени гласник Републике Србије бр. 52/2011, Члан 6.

информисања.⁶» Рукописи су посебно издвојени у другом ставу члана 3. у коме се наглашава да и они спадају у библиотечку грађу, али уз ограду ако су намењени за потребе које се наводе у претходном ставу. Вероватно је због те ограде, у следећем, трећем ставу истог члана, стављена одредба да надлежни министар одлучује о случајевима када постоји недоумица око тога да ли одређена грађа припада или не припада библиотеци.

Слично као словеначки, и хрватски законодавац посебно истиче рукописе, додуше не у посебном ставу, али сасвим је разумљиво да се они посматрају издвојено од остале грађе. Тако се у чл. 7. Закона о књижницама наводи: «Knjižničnu građu čini svaki jezični, slikovni i zvučni dokument na lako prenosivom materijalu ili u elektronički čitljivom obliku informacijskoga, umjetničkoga, znanstvenoga ili stručnog sadržaja, proizveden u više primjeraka i namijenjen javnosti, kao i rukopisi, što sve knjižnica drži u svojem knjižničnom fondu i stavlja na raspolaganje korisnicima. Knjižničnom građom smatraju se igre, igračke i sl., ako su dio knjižničnog fonda.»⁷ Може се наслутити да проблем око недоумица припадности одређене грађе библиотекама који се наводи у словеначком законодавству, у Хрватској једноставно решен тако да се легализује фактичко стање, а на то нас наводи синтагма „što sve knjižnica drži u svojem knjižničnom fondu“. Изгледа да су законодавци у Хрватској имали већих проблема око игара и играчака у библиотекама, јер

⁶ Zakon o knjižnicama, Uradni list Republike Slovenije, št 87/2001, 3. člen: (knjižnično gradivo)

Knjižnično gradivo so objavljeni tiskani, zvočni, slikovni, elektronski ali kako drugače tehnično izdelani zapisi, ki jih zbirajo in javnosti posredujejo knjižnice ter so namenjeni za potrebe kulture, izobraževanja, raziskovanja in informiranja.

Knjižnično gradivo so tudi rokopisi in drugo neobjavljeno gradivo (tipkopisi, elektronski zapisi in podobno), namenjeno potrebam iz prejšnjega odstavka.

V dvomu, ali gre za knjižnično gradivo, odloča pristojni minister iz 58. člena tega zakona.

⁷ Zakon o knjižnicama, Narodne novine, broj 105/97, 5/98, 104/00, 87/08 i 69/09

тај проблем се не појављује ни у једној другој држави на овим просторима.

У Црној Гори је употребљена строга правна лексика, па се о библиотечкој грађи говори као о значењу израза, термину са којим се сусрећемо у готово сваком јавно и приватно правном уговору. Преносимо чл. 5. у целости, пошто се у њему поред библиотечке грађе помињу многи други значајни библиотечки појмови:

Поједини изрази употријебљени у овом закону имају следеће значење:

1) библиотечка грађа је сваки текстуални, звучни, графички, сликовни, електронски или на други начин израђен документ или предмет, који библиотека сакупља, обрађује и оставља корисницима на располагање;

2) библиотечки фонд је цјелина сакупљене и обрађене библиотечке грађе у библиотеци;

3) библиотечка збирка је скуп докумената систематизованих на основу заједничких карактеристика, без обзира на њихово поријекло;

4) документ је записана информација у виду текста, звука или слике, намијењен за пренос у простору и времену, ради чувања и коришћења;

5) матична библиотека је библиотека која је овлашћена да врши послове матичне делатности;

6) обавезни примјерак је одређени број примјерака публикације које издавач доставља надлежној депозитној библиотеци, без накнаде и о свом трошку;

7) ревизија је поступак којим се утврђује стварно бројчано и физичко стање инвентарисане библиотечке грађе;

8) отпис је расхоровање и уклањање оштећених и уништених докумената;

9) орган је државни орган, орган државне управе, орган локалне самоуправе и орган локалне управе.⁸

Као што видимо, рукописи се уопште не помињу и њих овде можемо наћи само посредно у ставу 1, као »на други начин израђен документ или предмет«. Није нам јасно да ли је у питању превид, или се заиста сматрало да рукописима није место у основном правном пропису везаном за библиотекарство.

У Македонији се у чл. 2. Закона о библиотекама, о библиотечком материјалу говори слично као и у Србији⁹, с тим да се они тек на осмом месту приликом навођења библиотечке грађе.

У Босни и Херцеговини је законодавство децентрализовано, те и у области библиотекарства законе доноси Република Српска и сваки од десет кантона Федерације Босне и Херцеговине. Пошто би представљање статуса

⁸ Закон о библиотечној дјелатности, Службени лист Црне Горе, бр. 49/2010.

⁹ Закон за библиотеке, Службен весник на Република Македонија, бр. 66/2004, 89/2008, 116/10 и 51/2011. Член 2

(1) Библиотечен материјал се објавени печатени и електронски публикации, носачи на тон, односно на тон и слика и други поинаку умножени публикации, како: книги, брошури, весници, списанија, докторски дисертации, магистерски трудови, скрипти, ракописи, каталози, проспекти, плакати, летоци, програми, картографски и нотен материјал, репродукции на уметнички дела, разгледници, календари, фотографии и други дела изработени во техника сродна на фотографската, компјутерски програми, носачи на тон и на тон и слика (грамофонски плочи, аудио и видеокасети, компакт дискови, магнетофонски, магнетни и други материјали, ЦД-ромови и слично) дијапозитиви, микрофилмови, микрофиши, информативни материјали создадени со репрографски техники на кој било начин и форма, електронски бази на податоци и други публикации.

(2) Библиотечниот материјал што е утврден како библиотечно добро согласно со Законот за заштита на културното наследство, како и реткниот библиотечен материјал утврден со општ акт на министерот кој раководи со органот на државната управа надлежен за работите од областа на културата (во натамошниот текст: министерот), се наоѓаат под посебен правен режим на заштита како културно наследство, согласно со Законот за заштита за културното наследство.

(3) Библиотечниот материјал и библиотечното добро го сочинуваат библиотечниот фонд на библиотеката.

рукописа у сваком појединачном кантону превазишло обим нашег истраживања, одлучили смо се да овом приликом изнесемо стање у Републици Српској. Слично као и у осталим случајевима, и у Републици Српској су рукописи уврштени у библиотечку грађу. Оно што је посебно значајно је чињеница да је само у законодавству Републике Српске и то у посебном члану наведено да се «библиотечка грађа која има својство архивске грађе, сређује се и чува по прописима о архивској грађи»¹⁰. Ово је веома значајно, јер управо у основном закону за библиотекарство се признаје чињеница о коме мало ко жели и да говори, а камоли да се о томе покушава расправити на некој колегијалној основи.

Као што смо видели, рукописи су једина врста библиотечке грађе за који није установљен међународни стандард. Из тог разлога, у већини поменутих библиотека највише користе традиционални библиотечки информатор, односно лисни каталог. Тако се у Одељењу Посебних фондова Народне библиотеке Србије као информациони извори о збирци користе се лисни каталози: ауторско-именски каталог рукописа и рукописних заоставштина, ауторско-именски каталог преписке и предметни каталог књижевних рукописа. Крајем 90-тих година прошлог века је покушано да се рукописи обрађују по Међународном стандардном библиографском опису монографских публикација (ISBD(M)) и за то је коришћен програм COBISS, али се од тога брзо одустало. У Србији је било више покушаја да се рукописи електронски обрађују. Александра Вранеш је за обраду рукописне заоставштине Десанке Максимовић користила програм ARHEION, који је направљен само за потребе те обраде¹¹. И сама ауторка признаје да је програм

¹⁰ Закон о библиотечној дјелатности, Службени гласник Републике Српске, бр. 52/01, Члан 8.

¹¹ О томе више у: А. Вранеш, Рукописна заоставштина Десанке Максимовић, Београд, 2001.

адекватан само за рукописе настале у заоставштини књижевника. За сада се рукописи обрађују у форми каталошких листића у програму Word, мада су у току разговори са Историјским Архивом Београда о могућој примени програма који су они направили. Да се успешно, мада тешко и споро, може радити, показује пример колегинице Наде Мирков и њен каталог рукописа из легата Милоша Црњанског.

Поред обраде веома је важна и презентација рукописне грађе на Интернету. Када уђемо на сајт Библиотеке, идемо на линк Збирке, па онда на Посебне збирке, који нас упућује на низ линкова, који су еквиваленти свим збиркама које постоје у оквиру Одељења Посебних фондова (Стара и ретка књига; Књижевни и други рукописи и архивалије; Картографска грађа; Музикалије и фонодокументи; Фотодокумента; Гравире и ликовни материјали; Плакати и ситни документациони материјал; Библиотеке целине и легати).

Српски ћирилица		Народна библиотека Србије		
Srpski latinica				
English		<input type="text" value="Тражи"/>		
Пристапна страна		Контакт	Мапа сајта	Импресум
Вести				
О нама	КоБСОН 35.000 часописа	Дигитална НБС 600.000 докумената	Узајамни каталог 1.837.000 записа	Каталог издаваштва у Народне три године 2008-2011
Каталози/е-Извори	Посебне збирке	Стара и ретка књига		Сећање на 6. април 1941.
Збирке	Серијске публикације	Књижевни и други рукописи и архивалије		Универзитет УНИОН је постао 83. чланица ВБС система
Инфо за кориснике	Референсна збирка	Картографска грађа	Музикалије и фонодокументи	Стручни испити - инструктивни и
За библиотекарe	Ћирилки рукописи	Фотодокумента	Нове домаће и стране књиге у фондовима НБС	Пречице
Образовни центар	Право	Гравире и ликовни материјали	Ранг листе књига	← е-Каталог НБС
Издања	е-Документи	Плакати и ситни документациони материјал	Преглед издаваштва: 2004-2007	← Каталог књига 1868-1972
Дешавања	200 година Првог српског устанка	Библиотеке целине и легати	Књига дана / архива	← Узајамни е-Каталог
Инфо за издаваче	пучни часописи (1944-1945 Србија)			← Библиографија Србије
Међународна сарадња	Зенит			← "Дубоки каталог"
ВБС				
КоБСОН				
Дигитална библиотека				

Када уђемо у линк «Књижевни и други рукописи и архивалије», прво наилазимо на страницу која нам пружа основне податке о збирци. Укратко је изложен историјат, а затим је дат избор из збирке, где се корисник упознаје са њеним садржајем. Ту су истакнуте архиве које су посебно представљене. То су:

1. Милан Ђ. Милићевић
2. Чедомиљ Мијатовић
3. Владан Ђорђевић
4. Јован Хаџи-Василјевић
5. Станоје Станојевић
6. Божидар Кнежевић
7. Властоје Алексијевић
8. Драгутин Ранковић

Посебне збирке ▶	<h3>Књижевни и други рукописи и архивалије</h3> <p>Збирка млађих књижевних рукописа и заоставштина садржи рукописну грађу насталу у периоду од 19. века до данас, која се континуирано прикупља од 1947. године, од оснивања Одељења рукописа, старих и ретких књига у Народној библиотеци Србије. Међутим, потреба да се са посебном пажњом скупају и штите рукописи и остале збирке раритета схваћена је још 50-их година 19. века, када је библиотекар Филип Николић, са којим отпочиње библиотекарство у Србији као посебна делатност, издвојио ове збирке од основних фондова. Нажалост, у току Првог светског рата страдали су бројни рукописи, а приликом бомбардовања 1941. године уништена је сва рукописна и архивска грађа, између осталог и богати архив турских докумената о Србији. Већ у току рата почели су да пристижу поклони дародаваца, али тек од 1947. ова грађа се сакупља систематично и по уврћеним критеријумима. Данас броји преко 35.500 предмета и представља једну од најређијих и најбогатијих збирки ове врсте у земљи.</p> <p>Избор из збирке</p> <p>Збирка обухвата рукописну грађу значајну за неговање и проучавање националне културне баштине, у првом реду националне књижевности и историје, али и других научних области које се баве изучавањем културе у најширем смислу (филозофија, социологије, филологије, етнологије и др.). Како се непрестано допуњава савременим рукописима који су већ оцењени као трајне националне вредности, збирка није само музејског карактера већ има динамичну улогу у савременим збивањима у књижевности, науци и култури уопште. Највећи део збирке чине рукописне заоставштине књижевника и научника, које су хетерогене по својој садржини и најчешће обухватају дела сачувана у рукопису (аутографи и текстови куцани на машини или, у новије време, на компјутеру), преписку, лична и службена докумената, штампана дела са својеручним записима и исправкама, исечке из штампе, туђа дела и сл. Међу најобимнијим и најзначајнијим су рукописне заоставштине Милана Ђ. Милићевића, Чедомиља Мијатовића, Јеврема Грујића, Владана Ђорђевића, Јована Хаџи-Васиљевића, Гргура Јакшића, Милорада Павловића, Марка Цара, Душана Васиљева, Зорја Тадића, Милорада Павловића Крпе и др., које садрже и изворе драгоцене за проучавање епохе у којој су ови појединци стварали и деловали. Посебно су значајне архиве уредништва појединих часописа и институција (нпр. "Бранково коло", "Браство").</p>
Серијске публикације	
Референсна збирка	
Ђиријски рукописи ▶	
Право	
е-Документи ▶	
200 година Првог српског устанка ▶	

Заједничка карактеристика свих презентација архива је методологија по којој је рађено. Прво се износе биографски подаци са назнаком одакле су узети и упутом о библиографији и литератури. Затим се говори о самој архиви и начину на који је разврстана. Сама грађа је представљена у зависности од њеног садржаја и значаја, негде у кратким цртама, а негде опширније. Тако је код Милана Ђ. Милићевића, од седам гупа, издвојено шест у којима су дата кратка објашњења.

Милан Ђ. Милићевић

Милан Ђ. Милићевић (Рипањ, 4. 06. 1831 – Београд, 4. 11. 1908), књижевник. Између 1845. и 1850. завршио је богословију, а од 1850. до 1899. био је државни чиновник. Управник Народне библиотеке постао је 1886. Био је један од оснивача Друштва српске словесности и Српске књижевне задруге. Неко време је био секретар, па председник Српске краљевске академије (1896–1899). Био је члан АН у Петрограду од 1877, ЈАЗУ од 1879. Такође је био председник Чупићеве и Коларчеве задужбине. Образовао се онајвише сам. У политици је био конзервативац и један од оснивача Напредне странке.

Објавио је читав низ педагошких списа, нарочито док је уређивао лист Школу (1868–1876), али је и у томе био самоук. Најпознатији радови из историографије су му *Кнез Милош у причама* и *Карађорђе у говору и твору*, а у овој области најзначајније дело је *Поменик знаменитих људи у српскога народа новијега доба*, где је обрадио око 180 биографија познатих српских научника, културних радника и знаменитих историјских личности.

Кнежевина Србија (1876) и додатак *Краљевина Србија* (1884) су историјско-географска дела где је дат приказ целе ондашње Србије са топографским подацима, описом старина и локалних предања. Ту је сабрано обиље материјала данас драгоценог за историју, историјску географију и етнологију. *Кнежевина Србија*, по обиму материјала који је сакупљен у њој, представља једно од најзначајнијих српских научних дела у 19. веку.

Посебно је интересантна Милићевићева аутобиографија (објавио четири књиге под насловом *Из својих успомена...1894–1897*).

Библиографија у: Енциклопедија српске историографије, Београд 1997, стр. 506.

Архив Милана Ђ. Милићевића је разврстан на следећи начин:

1. Бележник догађаја;
2. Успомене;
3. Историјска грађа;
4. Биографска грађа;
5. Фолклорна грађа;
6. Писма;
7. Разно

На страници где је приказана архива Божидара Кнежевића нису дате даље упуте, јер су скоро сви рукописи објављени, тако да се евентуални корисник упућује на одговарајуће публикације. У архиви Станоја Станојевића корисник може сазнати ко су коресподенти са којима је

овај вршио преписку. Код Јована Хаџи-Васиљевића је издвојено чак 12 група и у свакој од њих су опширно наведени број писама и коресподенти. Најопширније је представљена архива Властоја Алексијевића, који је и иначе једна од најтраженијих. Његово дело *Савременици и последници Доситеја Обрадовића и Вука Стеф. Караџића, Биографско-библиографска грађа* је урађено у 12 свезака, тако да смо ми приказали све личности које су обрађиване у свакој свесци.

Властоје Алексијевић

Властоје Алексијевић (Нови Сад, 18. 10. 1911 – Београд, 14. 12. 1969), правник, културни посланик и библиограф. Школовао се у Београду, где је и завршио правни факултет (1935). После рата радио је као секретар Дирекције за транспорт владе НР Србије (1945–1947), секретар и правни референт Министарства саобраћаја НР Србије (1951–1954) и правни саветник Савезне грађевинске коморе (од 1954).

Први штампан рад му је приповетка *Лађеник* (Покушај, Београд 1926). У бројним часописима и листовима је објављивао приповетке, чланке о књижевности, друштвеним наукама, праву, затим осврте о књижевним и културним појавама, као и књижевне и позоришне критике.

Рукопис Властоја Алексијевића, *Савременици и последници Доситеја Обрадовића и Вука Стеф. Караџића, Биографско-библиографска грађа*, садржи драгоцене податке о скоро свим личностима који су нешто значили у култури српског народа од половине 18. до почетка 20. века. Ово дело је разврстано у 16 свезака по азбучном реду и, иако је изузетно богато снабдевено детаљним биографијама и библиографија, остало је непознато нашој широј културној и научној јавности.

Библиографија и литература: Лексикон писаца Југославије I, стр. 40, Нови Сад 1972.

- Свеска 1. Слово: А–Б
- Свеска 2. Слово: В–Г
- Свеска 3. Слово: Д–Ж
- Свеска 4. Слово: З–Ј
- Свеска 5. Слово: К–Л
- Свеска 6. Слово: М
- Свеска 7. Слово: Н
- Свеска 8. Слово: Њ – О
- Свеска 9. Слово: П
- Свеска 10. Слово: П/2
- Свеска 11. Слово: Р
- Свеска 12. Слово: С
- Свеска 13. Слово: Т–Ф
- Свеска 14. Слово: Х–Ш
- Свеска 15. Додатак I Слова: А–М
- Свеска 16. Додатак II Слова: Н–Ш

Свеска 5. Слово: К–Л

Казанчић Антун (1784–1874)
Калаји Бенјамин (1839–1903)
Калић Мита (1847–1909)
Каниц Феликс (1829–1904)
Капер Сигфирд (1821–1879)
Каравелов Љубен (1835–1879)
Карађорђевић Алекса (1857–1920)
Карађорђевић Божидар (1861–1908)
Карађорђевић Петар (1844–1921)
Карамата Атанасије (1821–1868)
Карамата Марко (1816–пре 1848)
Карано-Твртковић Павле (1790–1865)
Карић Владимир (1848–1893)
Каћански Сергије (1813–1859)
Каћански Стеван (1828–1900)
Кенгелац Павле (1772–1835)
Кнежевић Душан (1854 – после 1880)
Кнежевић Лазар (1828–1882)
Кнежевић Урош (1843 – после 1877)
Книћанин Андра (1851–1882)
Кованџић Лазар (1775–1796)
Ковачевић Гаврило (1766 – после 1832)
Козачински Емануел (1699 – после 1750)
Коларовић Емануел (око 1790–1853)
Коларовић Светислав (1865–1909)
Комарчић Лазар (1839–1909)
Костић Ђорђе (1837 – после 1873)
Костић Коста (1860–1884)
Костић Матија (1812–1859)
Костић Милан (1839–1880)
Котур Душан (1853–1878)
Каравелопулос Ђорђе (око 1800–1869)
Клајић Јован (1815–1883)
Кенгелац Емилијан (1807–1885)

Рукописи у Народној и универзитетској библиотеци Словеније се налазе у Посебним збиркама у целини «Rokopisna zbirka in zbirka redkih tiskov» и они су одвојени на средњовековне (највише збирка латинских рукописа од 9. до краја 15. века) и нововековне рукописе, те збирку инкунабула На сајту библиотеке (Narodna in univerzitetna knjižnica; www.nuk.uni-lj.si) идемо на «uporabniki», па «posebne zbirke». Слично као и у Народној библиотеци Србије, на тој страници су укратко дате све потребне информације о свакој збирци понаособ. Значајно је да када одемо на линк «Dostop do zbirke» имамо могућност да уђемо у електронски каталог рукописа. У дословном смислу то и није електронски каталог, већ каталог рукописа урађен у програму Word и то сређен по сигнатурама (Ms 1 – Ms 1470) који можемо да преузмемо на лични рачунар. Ово је један од начина за који сматрамо да је само донекле адекватан, јер ако унапред не знамо број сигнатуре, грађа је претражива само преко опције Edit/Find у програму Word. И поред тога можемо сматрати да је ово најприступачнији начин према корисницима у односу на остале библиотеке.

Rokopisna zbirka in zbirka redkih tiskov

Fond

Dostop do zbirke

Digitalne vsebine

Pogoji uporabe, delovni čas

O zbirki

Rokopisna zbirka in zbirka redkih tiskov Narodne in univerzitetne knjižnice (NUK) je temeljna nacionalna in državna zbirka rokopisnega gradiva s področja literature, jezikoslova in širše humanistike. Nastala je skopaj z narodno knjiznico v letu 1774. Njen začetni fond so bili srednjeveški kodeksi in listine iz samostanskih, nadškofjske in zasebnih knjižnic. Zbirka se je močno obogatila v 19. stoletju, ko so vanjo z nakupi in darovi vključili nekatere večje zbirke rokopisnega gradiva (npr. Zige Zoisa, Jermeja Kopitarja, še posebej pa v 20. stoletju, ko se začne sistematično zbiranje antografir in celotnih zapuščin posameznih ustvarjalcev in zbiralcev.

Digitalna knjižnica

- Katalogi NUK
- Slovenska bibliografija

Posebne zbirke

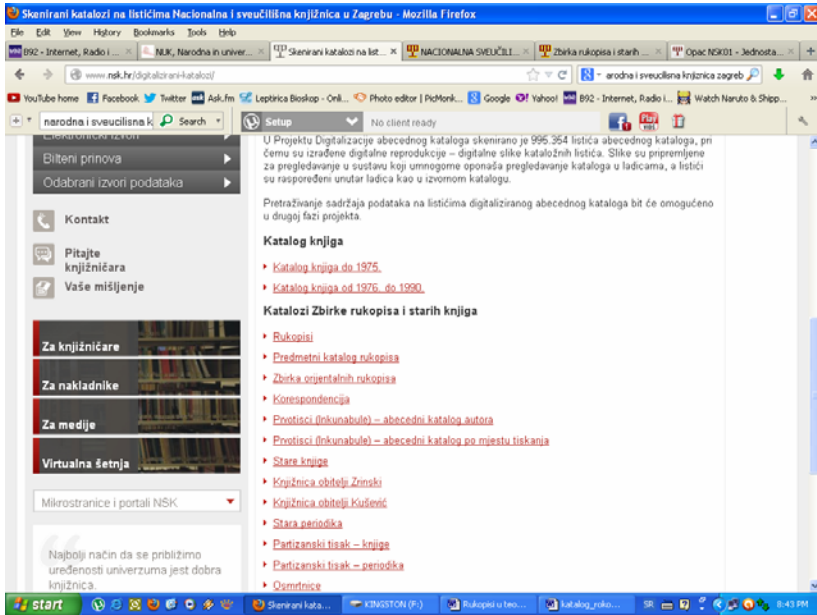
- Rokopisna zbirka in zbirka redkih tiskov
- Zbirka starih tiskov
- Oslabljena zbirka
- Manjinska zbirka
- Silbovna zbirka
- Zbirka gradiva EU
- Zbirka posebnega knjiž. gradiva
- Zbirka AI gradiva
- Zbirka svetjskih publikacij
- Zbirka tiskov Slovencev zunaj RS

Marjan Rupert
Tureška 1
T: (01) 2001 133
F: (01) 4287 293
E: marjan.rupert@nuk.uni-lj.si

У Националној и свеучилишној књијници у Загребу (www.nsk.hr) рукописи су сврстани у Збирку грађе посебне врсте и то заједно са старим књигама у Збирку рукописа и старих књига. Рукописи су издвојени као посебна колекција са неопходном општом информацијом о њима. Сазнајемо да постоји низ рукописних оставштина са приближно 100000 писама и 3670 сигнатура појединачних рукописа. Једина могућност претраживања је преко скенираног листног каталога и ту можемо да бирамо између следећих каталога: Рукописи, Предметни каталог рукописа, Збирка оријенталних рукописа, Кореспонденција. Можемо погледати и каталоге породица Зрињски и Кушевић. Важна је напомена да је у току пројекат претраживања садржаја података на листићима.

Колико је аутору овог рада познато, у Хрватској је развијен програм ARHINET, са идејом да се обради целокупно архивско градиво (па и рукописи) у архивима, музејима

и библиотекама на територији те државе. Да ли је тај програм присутан у централној хрватској библиотеци, на основу података са сајта, није било могуће утврдити.

Босна и Херцеговина ће због свог специфичног уређења бити једина из које ћемо представити са две библиотеке – Националну и универзитетску библиотеку Босне и Херцеговина у Сарајеву (www.nub.ba) и Народну и универзитетску библиотеку Републике Српске у Бања Луци (www.nub.rs). И у једној и у другој библиотеци нема могућности за било какву претрагу рукописа. У Сарајеву они се налазе у оквиру Специјалних збирки, а сама рукописна збирка је подељена у три веће целине: књижевно-историјску (18-20 век), архивску (садржи неколико архивских целина) и оријенталу (на турском, арапском и персијском језику 17-19. век). Саме информације о збиркама су јасно и прегледно постављене. За разлику од колега у

Сарајеву, на сајту Народне и универзитетске библиотеке Републике Српске је доста тешко установити да постоји Археографско и одјелење посебних фондова. Приликом претраге фондова, у оквиру специјалних колекција тек када се говори о старој и реткој књизи, спомињу се рукописи. Није јасно да ли они чине јединствену колекцију са старом и ретком књигом, а више података о њима нема.

Национална библиотека у Црној Гори је Централна народна библиотека «Ђурђе Црнојевић» на Цетињу. Са званичне презентације (www.cnb.me) једино што можемо сазнати је да се рукописи и архивалије налазе у оквиру «Фондова и легата», те да је страница о њима у припреми.

Национална и универзитетска библиотека «Св. Климент Охридски» у Скопљу представља националну библиотеку Македоније. На званичној презентацији (www.nubsk.edu.mk) можемо видети да се у Одељењу Збирки и посебних фондова налазе, поред осталог, старословенски рукописи, а линк "Збирки" нас упућује на Археографску збирку. Можемо закључити да у се у оквиру ње налазе и млађи рукописи, али ближих података о њима нема.

Из свега наведеног намеће се закључак да је неопходна сарадња како самих институција културе унутар једне земље, тако и међународна сарадња, у којој би заједничким снагама требали да пронађемо решења за добробит свих, јер без обзира на различита мишљења око узрока и процеса разградње Југославије и настанка нових држава, можемо констатовати да делимо културну баштину која је у многим елементима заједничка.

Manuscripts in the theory and practice of national libraries in the former Yugoslavia

Abstract: The place of the non-book and manuscript materials in libraries is of the great importance and in some way it represents the libraries themselves. The character of manuscripts creates difficulties mostly during the processing because they are classified as library and as archive collection. The younger or new century manuscripts, of writers, politicians as well as of different institutions from 19. and 20. century are processed separately from medieval ones. The composition shows how the manuscripts are regulated in law and regulations of countries in the former Yugoslavia, related to the librarianship, with the aim to highlight the differences, similarities and the ways of their defining in individual countries. The status of manuscripts in the mentioned cultural institutions is being monitored in terms of positive legal norms, and driven back to past only as far as needed to emphasize the possible different paths due to the collapse of the former state.

The second part presents a way of processing and presentation of newer manuscripts in each national library individually. The aim is to use a comparative method to present the similarities and differences between the work, on the same material, performed by the national libraries in the countries of the former Yugoslavia, in order to create the base for future more systematic and solid methodology of processing newer manuscripts. In the end it emphasizes the necessity of closer cooperation between national cultural institutions in all countries of the former Yugoslavia because we share cultural heritage in many common elements.

Key words: national libraries, manuscripts, library legislation.

Биографија

Душан Никодијевић (Београд, 1968) је основно и средњошколско образовање стицао на Убу и у Београду. Студије историје завршио је на Филозофском факултету у Београду. Дипломирао је 1996. године на Катедри за историју Југославије са темом *Покушај остваривања федерације између Југославије и Бугарске 1944-1945. године*. Радио је краће време (1996-1998) као професор историје. Од друге половине 1998. године запослен је у Народној библиотеци Србије, у Одељењу посебних фондова, као водитељ Збирке млађих историјских рукописа (19. и 20. век). Бави се сређивањем и обрадом рукописа у Народној библиотеци Србије. Објавио је више радова у стручним библиотечким часописима. Заједно са Наташом Милићевић, написао је уводну студију и приредио дневник Драгутина Ј. Ранковића, који је издат под насловом

Свакодневни живот под окупацијом 1941-1944. Искуство једног Београђанина, Београд, 2011. Поред рада у Библиотеци, занима га политичка и друштвена историја Југославије, нарочито српског народа у оквиру некадашње државе.